

KS. KRZYSZTOF CYMERMAN

KURIA DIECEZJALNA PŁOCK
KRZYSZTOF.CYMERMAN@DIECEZJAPLOCKA.PL
ORCID: 0009-0008-2985-0486DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2026.001>

KATOLICKI POGRZEB APOSTATÓW. ELEKTRONICZNA BAZA DANYCH JAKO REMEDIUM NA PROBLEM WERYFIKACJI STATUSU KANONICZNEGO OSOBY ZMARŁEJ

Streszczenie. Apostata to osoba, która dokonała formalnego aktu odstępstwa od wiary katolickiej, porzucając całkowicie Kościół, co skutkuje utratą praw, w tym do pogrzebu katolickiego. Skala apostazji w Polsce jest marginalna, choć dane te są niepewne. Artykuł jest konkretną odpowiedzią na nauczanie Magisterium Kościoła o wykorzystaniu Internetu i technologii w pracy duszpasterskiej. Autor omawia problem katolickiego pochówku apostatów wynikający z niedoinformowania duszpasterza z powodu trudności w dostępie do ksiąg metrykalnych. Proponowanym rozwiązaniem jest stworzenie i upowszechnienie elektronicznej bazy danych zawierającej informacje o statusie kanonicznym wiernych.

Słowa kluczowe: apostazja, pogrzeb, księgi metrykalne, e-kancelaria, elektroniczna baza danych.

Abstract. Catholic Funeral for Apostates: Electronic Database as a Remedy for the Problem of Verifying the Canonical Status of a Deceased Person. An apostate is a person who has formally defected from the Catholic faith by completely abandoning the Church, resulting in the loss of rights, including the right to a Catholic funeral. The scale of apostasy in Poland remains marginal, though the data are uncertain. The article is a specific response to the Magisterium's teaching on the use of the internet and technology in pastoral work. The author discusses the issue of Catholic funerals for apostates arising from priests' lack of information due to difficulties in accessing baptismal registers. The

proposed solution is the creation and widespread adoption of an electronic database containing information on the canonical status of the faithful.

Keywords: apostasy, funeral, record books, e-office, electronic database.

WSTĘP

Prawodawstwo Kościoła katolickiego, wskazując na status kanoniczny¹ apostatów, jednoznacznie pozbawia ich prawa do pochówku z zastosowaniem obrzędów katolickiego pogrzebu². Apostazja to formalny akt odstępstwa od wiary katolickiej, polegający na całkowitym porzuceniu Kościoła, co pociąga za sobą utratę praw, w tym do sakramentów i pogrzebu kościelnego³. Problemem pozostaje jednak realna możliwość szybkiego i dostosowanego do sytuacji osób zgłaszających prośbę o pochówek, zweryfikowania kanonicznego statusu osoby zmarłej. Każdy duszpasterz powinien z delikatnością, ale również troską o przestrzeganie przepisów, ustalić sposób pochówku w takich okolicznościach.

Zjawisko apostazji nie jest w Polsce powszechne. Świadczy o tym brak prezentowania aktualnych danych statycznych w tej kwestii zarówno przez instytucje kościelne, jak i świeckie, które traktują tę kwestię jako marginalną – ostatnie dane były publikowane 15 lat temu i wskazywały ich liczbę poniżej 500 w ciągu roku. Rodzi się jednak potrzeba bardziej gruntownej analizy praktycznego postępowania w przypadku pogrzebu apostatów – nawet jeśli dotyczy to niewielkiej relatywnie liczby osób. Można przypuszczać również, że z roku na rok skala apostazji będzie rosła. Przemawiają za tym publiczne – ukazywane np. przez media społecznościowe – deklaracje o wystąpieniu z Kościoła osób młodych, będące swoistą promocją takiej postawy. Należy założyć, że osoby, które dokonały

¹ Każda osoba włączona we wspólnotę Kościoła katolickiego przez sakrament chrztu ma w nim swój status prawny, a co za tym idzie również prawa i obowiązki. Por. Dariusz Malczyk, *Księga ochrzczonych – akt chrztu i adnotacje na jego marginesie* (Warszawa: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, 2024), 9.

² Por. Kodeks Prawa Kanonicznego [dalej KPK], kan. 1184. §1 n. 1.

³ Por. KPK, kan. 1364 §1.

odstępstwa w ostatnich latach, są jeszcze relatywnie młode i Kościół będzie mierzył się z kwestią ich pogrzebu na szerszą skalę dopiero w przyszłości, co rodzi potrzebę skutecznych rozwiązań. Prace badawcze dotyczące tego tematu są nieliczne i wskazują, że „pogrzeby świeckie są ciągle rzadkością i dotyczą to wszystkich badanych regionów”⁴.

Niniejszy artykuł jest konkretną odpowiedzią na nauczanie Magisterium Kościoła dotyczące wykorzystania internetu i technologii w pracy duszpasterskiej⁵. Odpowiadając na nie oraz występujące zjawisko, autor przedstawia najpierw skalę wystąpień z Kościoła katolickiego w Polsce, później apostazję i jej skutki względem pogrzebu katolickiego, aby następnie omówić źródła informacji, proces ustalania ceremonii oraz istniejące systemy informatyczne, przedstawiając na końcu wnioski i postulaty na przyszłość.

Postęp techniki spowodował, że cyfryzacja wkracza w niemalże wszystkie przestrzenie życia współczesnego człowieka. Szybki i wygodny dostęp do informacji sprawia, że wzrasta efektywność pracy i skuteczność w działaniu na wielu płaszczyznach – również dotyczących spraw związanych z administracyjnym obszarem działalności Kościoła. Pytanie, które

⁴ Maria Staszyńska, „Regionalne zróżnicowanie pochówków w Polsce”, *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 4 (2020): 230.

⁵ Wśród wypowiedzi na temat zastosowania zdobyczy technologicznych w misji Kościoła reprezentatywne są następujące słowa papieża: „Kościół w istocie winien nie tylko posługiwać się mediami w celu szerzenia Ewangelii, ale – zwłaszcza dzisiaj – zespałać zbawcze orędzie z «nową kulturą», którą potężne środki przekazu tworzą i rozpowszechniają” Jan Paweł II, *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu* (Watykan, 2005), nr 2; „Od kapłanów wymaga się zdolności do obecności w świecie cyfrowym przy stałej wierności orędziu ewangelicznemu, aby odgrywali właściwą rolę animatorów wspólnot, które wypowiadają się już coraz częściej przez liczne «głosy» pochodzące ze świata cyfrowego i aby głosili Ewangelię, wykorzystując, obok tradycyjnych narzędzi, możliwości nowej generacji środków audiowizualnych (zdjęcia, wideo, animacja, blog, strony web), które stanowią nieznanne dotychczas okazje do dialogu i środki użyteczne także dla ewangelizacji i katechezy” Benedykt XVI, *Orędzie Ojca Świętego na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (Watykan, 2010); „Bardzo dobrze wiedział on [Carlos Acutis], że te mechanizmy komunikacji, reklamy i sieci społecznościowych mogą być wykorzystane, by uczynić nas ośpałymi, uzależnionymi od konsumpcji i nowości, które możemy kupić, mającymi obsesję na punkcie czasu wolnego i zamkniętymi w negatywności. Potrafił jednak wykorzystać nowe technologie komunikacji, aby nieść Ewangelię, przekazywać wartości i piękno” Franciszek, *Adhortacja apostolska Christus vivit* (Watykan, 2019), nr 105.

dzisiaj należy stawiać, nie brzmi „czy?”, ale „jak?” wykorzystać zdobycze techniki w lepszej działalności duszpasterskiej.

1. SKALA APOSTAZJI W POLSCE

W Polsce nie mamy aktualnych danych statystycznych odnośnie do skali apostazji. Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego ostatnie dane na ten temat opublikował w 2011 r. – 459 aktów apostazji w 2010 r. – oceniając je jako niewielką skalę zjawiska, skutkiem czego nie kontynuowano badania w kolejnych latach⁶. Sam temat wystąpienia z Kościoła wielokrotnie pojawiał się w przestrzeni medialnej i przez ostatnie lata zdecydowanie częściej zwraca się na niego uwagę. W Internecie powstały materiały instruktażowe, ukazujące, w jaki sposób przejść procedurę apostazji⁷. Istnieją również liczniki apostazji, których celem jest wskazanie, że skala odejść z Kościoła katolickiego nie jest marginalna, co zapewne w zamysle twórców ma zachęcić kolejne osoby do podjęcia kroków, by tego aktu dokonać⁸. Wedle tych danych od grudnia 2020 r. do grudnia 2025 r. jest ich ok 51,8 tys.⁹ Liczby te znacząco różnią się od tego, co ponad dekadę temu przekazywał Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego. Należy jednak traktować te statystyki z ostrożnością, ponieważ opierają się one jedynie o deklaracje internautów (osób, które jedynie wypełnią formularz na stronie internetowej), a nie są potwierdzone jakkolwiek sprawdzalną zewnętrzną formą. Istnieje ryzyko manipulacji, gdy ktoś wypełni formularz na stronie – nawet kilkakrotnie – co jednocześnie nie będzie miało związku z jego faktycznym statusem kanonicznym. Z drugiej strony należy mieć świadomość, że nie każda osoba dokonująca apostazji deklaruje również swoją decyzję w liczniku znajdującym się w Internecie.

⁶ Por. Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, „Statystyki nt. apostazji w Polsce”, online: <https://iskk.pl/publikacje/statystyki-nt-apostazji-w-polsce/> [dostęp: 26.01.2026].

⁷ Por. Apostazja.Info, *Jak wypisać się z Kościoła*, online: <https://www.apostazja.info> [dostęp: 26.01.2026].

⁸ Por. *Mapa Apostazji*, online: <https://mapaapostazji.pl> [dostęp: 26.01.2026].

⁹ Por. Apostazja.eu, *Statystyki i mapa*, online: <https://apostazja.eu/#faq> [dostęp: 31.12.2025].

2. APOSTAZJA I JEJ SKUTEK WZGLĘDEM POGRZEBU KATOLICKIEGO

Kodeks Prawa Kanonicznego precyzuje, komu należy odmówić pogrzebu kościelnego. Są to: „notoryjni apostaci, heretycy i schizmatycy”¹⁰. Należy rozróżnić pomiędzy przestępstwem apostazji, herezji bądź schizmy a formalnym aktem wystąpienia z Kościoła¹¹. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych 13 marca 2006 r. dokonała precyzyjnego wskazania, że stwierdzenie *actus formalis defectionis ab Ecclesia* zachodzi, gdy stwierdzi się, iż wszystkie trzy warunki zostały spełnione poprzez: „a) wewnętrzną decyzję odstąpienia od Kościoła katolickiego; b) wykonanie i zewnętrzną manifestację tej decyzji; c) przyjęcie do wiadomości tej decyzji przez kompetentną władzę kościelną”¹². Z tego względu Konferencja Episkopatu Polski w 2008 r. wydała dokument z jednolitymi wskazaniem, co do osób chcących wystąpić formalnie z Kościoła¹³. W 2015 r. została wydana jego nowelizacja¹⁴. Niniejszy artykuł dotyczy kwestii osób, które dokonały formalnego aktu apostazji w rozumieniu przytoczonych powyżej dokumentów i jednocześnie nie dały oznak nawrócenia – również nieformalnych. Jest to istotne, ponieważ już w 1973 r. Święta Kongregacja Nauki i Wiary wydała dekret, w którym zaznacza, że „nie należy odmawiać pogrzebu publicznym grzesznikom, jeżeli przed śmiercią dali jakieś oznaki pokuty i wyklucza się publiczne zgorszenie innych wiernych”¹⁵. Instrukcja z 2015 r. odnośnie do apostatów uwzględnia zawieszenie zakazu przyjmowania sakramentów, jeśli w niebezpieczeństwie śmierci dobrowolnie o nie poprosi i wykaże postawę

¹⁰ KPK, kan. 1184 § 1. Dalszą konsekwencją pozbawienia pogrzebu jest również odmówienie jakiegokolwiek Mszy Świętej popogrzebowej, o czym mówi kan. 1185. Za nadużycie należy więc uważać praktykę pogrzebu apostaty bez udziału księdza, a następnie sprawowanie Mszy Świętej w kościele w jego intencji w obecności tych, którzy zgromadzą się po zakończeniu pochówku na cmentarzu.

¹¹ Por. Malczyk, *Księga ochrzczonych*, 91.

¹² Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, *Actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica, Communicationes* 38 (2006): 170–171; [tekst polski w:] *Miesięcznik Pastorski Płocki* 5 (2006): 242–243.

¹³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Zasady postępowania w sprawie formalnego aktu wystąpienia z Kościoła* (Białystok, 2008).

¹⁴ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny Konferencji Episkopatu Polski w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła* (Warszawa, 2015).

¹⁵ Święta Kongregacja Nauki i Wiary, *Dekret o pogrzebie kościelnym* (Rzym, 1973).

nawrócenia¹⁶. Uchylenie tego zakazu jednoznacznie daje duszpasterzowi możliwość podjęcia decyzji o dopuszczeniu do pogrzebu katolickiego¹⁷.

3. ŹRÓDŁA INFORMACJI O AKCJE APOSTAZJI OSOBY ZMARŁEJ

Formalny akt apostazji zostaje odnotowany w dwóch miejscach: w księdze chrztu odstępcy oraz w dokumentacji znajdującej się w parafii, gdzie odstępca złożył oświadczenie¹⁸. Są to jedyne miejsca, gdzie znajduje się zapis aktualnego statusu danej osoby w kontekście jej formalnej przynależności do Kościoła. W przypadku gdy odstępca nawróci się i zechce powrócić do pełnej łączności z Kościołem, ma taką możliwość, co będzie skutkowało adnotacją w powyższych dwóch miejscach o jego odstępstwie oraz abiuracji¹⁹.

Dekret Konferencji Episkopatu Polski z 2015 r. nie nakłada wprost obowiązku archiwizacji powyższych adnotacji w archiwum kurialnym. Ze względu na to, że to ordynariusz miejsca – po formalno-prawnej weryfikacji oświadczenia woli odstępcy – zleca proboszczowi odpowiednią adnotację w księdze ochrzczonych²⁰, należy założyć, iż pozostanie ślad w archiwum kurialnym w postaci informacji o postępowaniu przesłanym do ordynariusza oraz kopia odpowiedzi z odpowiednim zaleceniem wpisu w księgach chrztu. W sytuacji, gdy odstępca dokonuje formalnego aktu apostazji w parafii będącej na terenie innej diecezji niż parafia jego chrztu, w przekazaniu informacji pomiędzy nimi pośredniczą Kurie Diecezjalne obu tych parafii²¹. Wynika z tego, że Kuria Diecezjalna parafii chrztu oraz miejsca, gdzie dokonano formalnego aktu apostazji, mogą być miejscami, w których również znajduje się informacja o faktycznym stanie formalnej przynależności do Kościoła danej osoby.

¹⁶ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 20.

¹⁷ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 17.

¹⁸ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Zasady postępowania*, nr 12; Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 4 i 8.

¹⁹ Por. Malczyk, *Księga ochrzczonych*, 96–97.

²⁰ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 7.

²¹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 8.

W każdej chwili odstępcą ma możliwość uzyskania odpisu aktu chrztu, na którym będą widniały wspomniane informacje²². Dokument ten jednak nie jest pewnym źródłem informacji co do aktualnego stanu faktycznego. Może on być znaleziony w rzeczach osoby zmarłej jako archiwalny dokument nieuwzględniający jej późniejszego formalnego powrotu do Kościoła. W analogiczny sposób odpis aktu chrztu wydany w dłuższym odstępie czasu przed śmiercią danej osoby, choć nie będzie zawierał informacji o dokonanej apostazji, nie daje pewności co do stanu faktycznego w momencie śmierci.

Autonomiczną decyzją odstępcy jest to, czy poinformuje on kogośkolwiek ze swojego otoczenia o dokonanym akcie apostazji. Osoby odpowiedzialne za przygotowanie uroczystości pogrzebowych mogą jednak nie posiadać tej informacji albo świadomie ją zataić. Istnieją sytuacje, gdy rodzina zmarłego pomimo świeckiego charakteru pogrzebu, który był wyraźnym życzeniem zmarłego, chce wbrew woli zmarłego zachować elementy religijne, np. modlitwa czy krzyż w miejscu pochówku²³. Takie osoby mogą również chcieć świadomie zataić informację o formalnym wystąpieniu z Kościoła osoby zmarłej, licząc, że duszpasterz przyjmujący ich w kancelarii parafialnej nie będzie posiadał tej wiedzy. Z tego względu powinien on mając jakąkolwiek przesłankę wskazującą, iż zmarły mógł być apostatą, dołożyć wszelkich starań, by upewnić się co do formalnego stanu jego przynależności do Kościoła.

4. PROCES USTALANIA CEREMONII POGRZEBU A KWESTIA APOSTAZJI OSOBY ZMARŁEJ

Jedną z prerogatyw urzędu proboszcza jest odprawianie pogrzebów²⁴. Pogrzeb z reguły powinien być sprawowany w parafii, do której zmarły przynależał²⁵. W najnowszym wydaniu Obrzędów Pogrzebu dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich nadal obowiązuje Instrukcja

²² Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret Ogólny*, nr 15.

²³ Por. Staszyńska, „Regionalne zróżnicowanie,” 230.

²⁴ Por. KPK, kan. 530 nr 5.

²⁵ Por. KPK, kan. 1177 § 1.

Konferencji Episkopatu Polski z 1978 r., w której znajduje się zastrzeżenie, że: „przygotowując obrzędy pogrzebu, należy uwzględnić życie zmarłego i okoliczności jego śmierci. (...) Duszpasterz powinien tę sytuację znać i ewentualnie dokładnie poinformować o niej innego kapłana; który będzie przewodniczył obrzędowi pogrzebu”²⁶. Punkt ten donosi się przede wszystkim do wybrania formy i tekstów pogrzebowych w zależności od tego, czy zmarły był osobą gorliwie praktykującą wiarę, czy po prostu należy przyzywać nad nim Bożego Miłosierdzia. W procedurze ustalania formalności związanych z pochówkiem nie ma obowiązku ani nawet zalecenia przedstawienia świadectwa chrztu zmarłego. Proboszcz opiera się jedynie o własną wiedzę na temat życia zmarłego - co zwłaszcza w dużych aglomeracjach może być utrudnione - oraz o dokumentację znajdującą się w kancelarii parafialnej. Prawodawca kościelny dopuszcza sytuację, w której rodzina może wybrać inny kościół na pogrzeb, jedynie informując proboszcza osoby zmarłej o tym fakcie²⁷. Rodzina nie występuje więc o zgodę, która zakładałby możliwość odmowy pochówku w innym miejscu, a jedynie zawiadamia proboszcza, że pogrzeb odbędzie się w innej parafii. W tym kontekście należy interpretować wspomniany nr 8 instrukcji Konferencji Episkopatu Polski z 1978 r. jako obowiązek, by proboszcz parafii, gdzie zamieszkiwał zmarły oraz złożył on deklarację odstępstwa, poinformował proboszcza miejsca, gdzie miałby odbyć się pogrzeb, o apostazji osoby zmarłej, co z kolei daje podstawę do odmówienia sprawowania ceremonii z zastosowaniem obrzędów katolickiego pogrzebu²⁸.

Problem stanowi sytuacja, w której odstępcą po dokonaniu formalnego wystąpienia z Kościoła przeprowadza się na teren innej parafii i tam zamieszkuje na stałe, bądź przynajmniej na dłuższy czas. Tam z wiadomego względu nie ma żadnego związku ze wspólnotą parafialną. Zgodnie z kan. 96 Kodeksu Prawa Kanonicznego nie posiada on praw przynależnych chrześcijanom wynikających z przyjęcia sakramentu chrztu - który

²⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Liturgiczno-duszpasterska Episkopatu o pogrzebie i modlitwach za zmarłych* (Jasna Góra, 1978), nr 8.

²⁷ Por. KPK, kan. 1177 § 2.

²⁸ Por. Michał Kołodziej, „Obrzędy pogrzebu katolickiego. Aktualne przepisy prawa liturgicznego,” 82–83, w *Pogrzeb w prawie kanonicznym i prawie świeckim*, red. Elżbieta Kruk (Kraków, 2019), 73–104.

jest niezatarty²⁹ – ponieważ zgodnie z przepisami zostały nałożone na niego sankcje³⁰. Zewnętrznie jego postawa wobec praktykowania wiary może być jednak postrzegana jako obojętna, gdy np. nie okazuje on wrogości wobec wiary, a jedynie nie ma żadnej oznaki życia religijnego. W przypadku śmierci takiej osoby proboszcz parafii jego zamieszkania może nie mieć możliwości uzyskania informacji o apostazji osoby zmarłej w sytuacji, gdy osoby odpowiedzialne za organizację pogrzebu (świadomie lub nieświadomie) tego faktu nie oznajmiają. Nadto zaleca się, aby duszpasterz okazał wrażliwość na sytuację pogrążonej w żałobie rodziny oraz kierował się nie tylko modlitwą za zmarłego, ale również troską o ożywienie wiary i nadziei jego najbliższych³¹. Nie mając świadomości o dokonaniu apostazji przez osobę zmarłą, proboszcz kierowany wolą rodziny może założyć, iż zgodnie z prawem poprzez zamieszkiwanie³² na terenie jego parafii osoba ta powinna zostać pochowana – nawet jeśli przez brak informacji o praktyce religijnej; pogrzeb ten miałby przebiegać wedle tekstów trzeciej formuły (C), czyli z tekstami odwołującymi się do przyzywania Bożego Miłosierdzia³³.

Powyższa sytuacja nie jest jedynie przykładem do akademickich rozważań. Tylko w 2024 r. skala migracji w Polsce pomiędzy wsią a miastem (bez uwzględniania migracji pomiędzy samymi miastami bądź samymi wsiami) wynosiła ponad 430 tys. osób³⁴. Jest to o prawie 25 tys. więcej niż w 2024 r. i o 45 tys. więcej niż w 2020 r.³⁵. Odstępca dokonujący apostazji musi być pouczony o konsekwencjach swojej decyzji, właśnie z pozbawieniem katolickiego pogrzebu³⁶, jednak od jego własnego uznania zależy poinformowanie o tym fakcie bliskich, którzy będą odpowiadać za organizację pogrzebu w wypadku śmierci. Nie jest możliwe, aby określić liczbę situa-

²⁹ Por. Malczyk, *Księga ochrzczonych*, 96.

³⁰ Por. KPK, kan. 96.

³¹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Liturgiczno-duszpasterska*, nr 5.

³² Por. KPK, kan. 102.

³³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Liturgiczno-duszpasterska*, nr 8.

³⁴ Por. Główny Urząd Statystyczny, *Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województw w latach 1998–2024*, online: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalin-informacyjny/pl/defaultaktualnosci/6050/3/1/1/migracje_wewnetrzne_ludnosci_na_pobyt_staly_wg_województw_w_latach_1998_2024.xlsx [dostęp: 27.01.2026].

³⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Migracje wewnętrzne ludności*.

³⁶ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Zasady postępowania*, nr 9.

cji, w których proboszcz, przyjmując zgłoszenie o śmierci osoby zamieszkującej terytorium jego parafii, nie jest świadomy apostazji osoby zmarłej i przyjmuje, iż jest to osoba ochrzczona, która być może przeżywała kryzys wiary, miała trudności z praktyką religijną np. z powodu poważnych problemów zdrowotnych, bądź jeszcze innych kwestii, które zewnętrznie nie wskazywały wprost na porzucenie wspólnoty Kościoła. Jednocześnie Kodeks Prawa Kanonicznego nakazuje „w razie wątpliwości, należy się zwrócić do ordynariusza miejsca, do którego decyzji należy się dostosować”³⁷. Trudno określić, na podstawie jakich przesłanek ordynariusz podejmie decyzję. Należy założyć, iż decyzja ta będzie za każdym razem zależna od indywidualnej sytuacji i okoliczności zgłoszenia pogrzebu oraz ordynariusz będzie się kierował głównie racjami duszpasterskimi, takimi jak dobro rodziny zmarłego czy uniknięcie zgorszenia.

W związku z powyższym trudno wysnuć postulat, aby wymagać przedstawiania aktualnego świadectwa chrztu zmarłego przy okazji zgłoszenia pogrzebu. Podejmując organizację uroczystości pogrzebowych, osoby za nie odpowiedzialne z racji odległości mogą mieć problem z udaniem się do miejsca chrztu zmarłego w czasie pomiędzy zgonem a planowanym pochówkiem. Jak już zaznaczono, duszpasterz zobowiązany jest również do wrażliwości wobec pogrążonych w żałobie osób zgłaszających śmierć bliskiej osoby. Stawianie dodatkowego wymogu formalnego przed pogrążoną w żałobie rodziną może być w tej sytuacji bardzo negatywnie odebrane.

5. OMÓWIENIE ISTNIEJĄCYCH SYSTEMÓW INFORMATYCZNYCH DO PRACY DUSZPASTERSKIEJ

„Istnieją sieci społecznościowe – pisał papież Benedykt XVI – które w świecie cyfrowym stwarzają współczesnemu człowiekowi okazje do modlitwy, medytacji lub dzielenia się Słowem Bożym. Mogą one jednak otworzyć także podwoje na inne wymiary”³⁸. Z kolei papież Franciszek przywoływał słowa papieża Pawła VI, że „społeczeństwo technologicz-

³⁷ KPK, kan. 1184 § 2.

³⁸ Benedykt XVI, *Orędzie Ojca Świętego na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (Watykan, 2013).

ne zdołało pomnożyć okazje do przyjemności, lecz nie przychodzi mu łatwo doprowadzić do radości³⁹. W kontekście duszpasterskim korzystanie z Internetu zazwyczaj opisywane jest jako szansa do ewangelizacji z jednoczesną przestrogą przed zastąpieniem nim bezpośrednich interakcji międzyludzkich⁴⁰. Trudno znaleźć wypowiedzi i opracowania, które będą bezpośrednio wskazywać na wartość zdobyczy technologicznych w poprawie działalności administracyjnej Kościoła, pozytywnie rzutujących również na jego działalność duszpasterską.

Funkcjonujący dziś powszechnie w Kościele Rzymskokatolickim sposób prowadzenia ksiąg metrykalnych został nakazany przez Sobór Trydencki w XVI wieku. Do dziś są one podstawowym źródłem wiedzy co do statusu kanonicznego wiernych w Kościele⁴¹. Niewątpliwie ten system, jak na czasy jego powstania, był najpewniejszym sposobem przechowywania i przekazywania informacji. XX wiek przyniósł jednak naszej cywilizacji dostęp – a XXI wiek powszechny rozwój – do cyfrowego przetwarzania baz danych, tzn. takiego, w którym informacje są zapisane w urządzeniu elektronicznym w postaci numerycznej bądź tekstowej i mogą być na wszelkie sposoby przetwarzane oraz współdzielone⁴². Rozpowszechniony dostęp do komputerów podłączonych do sieci internetowej powoduje, że przesyłanie informacji jest nie tylko proste, ale stało się dziś naturalną czynnością.

Sama możliwość przesyłania informacji – nawet bez bezpośredniego dostępu do ich źródła – daje pośrednie rozwiązanie trudności ze zdobyciem aktualnego odpisu aktu chrztu osoby zmarłej. Należałoby wprowadzić do procedury ustalania kwestii formalnych przed dokonaniem pochówku obowiązek podania przez osoby zgłaszające jedynie parafii chrztu osoby zmarłej. Proboszcz, kontaktując się z parafią chrztu osoby zmarłej, mógłby w formie elektronicznej (np. poprzez skan dokumentu i wysłanie go pocztą elektroniczną) otrzymać aktualne poświadczenie, w którym zawarta będzie

³⁹ Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii Gaudium* (Watykan, 2013), nr 7.

⁴⁰ Por. Piotr Przysucha, „Ewangelizacja w cyberprzestrzeni w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka,” *Studia Sandomierskie. Teologia-Filozofia-Historia* 1 (2017): 246.

⁴¹ Por. Malczyk, *Księga ochrzczonych*, 12–13.

⁴² Por. Ramez Elmasri, Shamkant B. Navathe, *Wprowadzenie do systemów baz danych* (Gliwice: Wyd. Helion, 2005), 21.

informacja o statusie kanonicznym zmarłego⁴³. Sposób ten jednak wymaga zaangażowania w procedurę osoby mającej bezpośredni dostęp do ksiąg metrykalnych w parafii chrztu zmarłego, co niejednokrotnie może być również utrudnione. Dodatkowo zastrzeżenia może budzić fakt, że byłaby to jedynie kopia dokumentu, która nie jest w oficjalny sposób poświadczona za zgodność z oryginałem.

Idealnym rozwiązaniem powyższej kwestii, niosącym ze sobą wiele innych korzyści, byłoby zbudowanie cyfrowej bazy danych, podłączonej do sieci internetowej wraz z niezbędnymi zabezpieczeniami przed osobami niepowołanymi do pozyskania zawartych w niej informacji. System dodatkowo musiałby posiadać odpowiedni certyfikat, który pozwoliłby w momencie pobierania danych uznać je za zgodne z oryginałem i dawać jednoznacznie podstawę do używania ich jako oficjalnego dokumentu. Cyfrowa baza danych musiałby być aktualizowana na bieżąco na podstawie wpisów w księgach metrykalnych, a dostęp do niej powinien być przyznany księżom posługującym w parafii. Posiadając takie narzędzie, ksiądz za pomocą komputera byłby w stanie sam zweryfikować status kanoniczny osoby zmarłej, której akt chrztu znajduje się w innej parafii. Dostęp do takiego systemu usprawniłby również wiele innych procedur, które nie są przedmiotem tego artykułu, jak np. weryfikacja wpisów na marginesie aktu chrztu niezbędnych przy zawieraniu małżeństwa. Rozwijając taką bazę danych i integrując ją z takim narzędziem, jakim jest „profil zaufany”⁴⁴, każdy bezpiecznie mógłby zweryfikować swoje dane, które znajdują się w dokumentacji kościelnej.

⁴³ Choć nie jest to przedmiotem niniejszego tekstu, należy zaznaczyć, że osób zmarłych nie obejmują przepisy o ochronie danych osobowych, więc pozyskanie tych informacji odbywałoby się bez naruszenia jakichkolwiek przepisów cywilnych. Jest to wprost zaznaczone w punkcie 27 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE: „Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do danych osobowych osób zmarłych”.

⁴⁴ Por. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, *Profil Zaufany*, online: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/profil-zaufany> [dostęp: 27.01.2026]. „Profil zaufany” to narzędzie weryfikacji użytkownika, które powstaje np. poprzez zalogowanie się przez bankowość elektroniczną. Dzięki temu pewna jest tożsamość użytkownika logującego się do systemu. Narzę-

Istnieją już w Polsce cyfrowe bazy danych, które używane są w parafiach. Należą do nich systemy: „Parafia Ewid 4”⁴⁵, „Parochialis”⁴⁶, „Fara”⁴⁷ oraz „Drogowskaz”⁴⁸. Pierwsze trzy wśród dostępnych funkcji oferują możliwość elektronicznego prowadzenia kartoteki parafialnej oraz ksiąg metrykalnych. Dostęp do danych w nich jest możliwy jednak tylko dla duszpasterzy danej parafii – nie ma opcji wymiany danych pomiędzy parafiami oraz globalnego systemu dostępu. System „Drogowskaz” wśród swoich funkcjonalności zawiera również system ewidencji księży, a legitymacje kapłańskie wydawane przez kurię diecezjalną mają swoje wersje cyfrowe. Podobne systemy funkcjonują również w innych krajach; należą do nich m.in. „Theos”⁴⁹ – w Brazylii, „PowerChurch”⁵⁰ – w USA, „WinG”⁵¹ – we Włoszech.

Wszystkie te systemy mają różne zakresy funkcjonalności, jednak sam fakt powstawania ich w wielu krajach oraz dynamiczny rozwój usług, jakie oferują, wskazuje na coraz większe zainteresowanie ze strony podmiotów religijnych co do ich wykorzystania w pracy duszpasterskiej. Niezmienna pozostaje tradycyjna, nakazana przez prawo kanoniczne forma prowadzenia ksiąg parafialnych, które muszą być właściwie spisywane i przechowywane⁵². Zdobyte techniki pozwalają jednak udoskonalić i przyspieszyć sposób pracy nad informacjami, które się w nich znajdu-

dzie te obwarowane jest również odpowiednim poziomem zabezpieczeń strzegącym przed zalogowaniem się osób nieuprawnionych.

⁴⁵ Por. Ecclesia Software, *Parafia Ewid 4*, online: <http://ecclesiasoftware.com/solutions/for-parishes/parish-files-4/> [dostęp: 27.01.2026].

⁴⁶ Por. Parochialis, *Elektroniczny system do zarządzania kancelarią parafialną*, online: <https://www.parochialis.pl/start.html> [dostęp: 27.01.2026].

⁴⁷ Por. Signum Net, *Aplikacje I narzędzia Fary*, online: <https://fara.pl/fara-aplikacje/> [dostęp: 27.01.2026].

⁴⁸ Por. Drogowskaz, *Dla diecezji*, online: <https://drogowskaz.org/dla-diecezji/> [dostęp: 27.01.2026].

⁴⁹ Por. Theos Sistemas Eclesiais, *Soluções*, online: <https://theos.com.br> [dostęp: 27.01.2026].

⁵⁰ Por. Power Church Software, *Church Management Software For Today's Growing Churches*, online: <https://www.powerchurch.com> [dostęp: 27.01.2026].

⁵¹ Por. Advanced Systems, *Soluzione Parrocchia*, online: <https://www.asweb.it/soluzione-parrocchia.html> [dostęp: 27.01.2026].

⁵² Por. KPK, kan. 535 § 1.

ją. Zwłaszcza przy tak poważnej kwestii, jaką jest apostazja oraz pogrzeb osoby zmarłej, łatwość w dostępie do informacji pozwala lepiej dostosować postępowanie duszpasterza do zaistniałej sytuacji.

Czymś oczywistym staje się dziś załatwianie wielu spraw urzędowych przez Internet⁵³. Powszechne są dziś także szkolne dzienniki elektroniczne oraz uczelniane systemy elektronicznego przechowywania osiągnięć akademickich przez studentów i pracowników naukowych. Należy liczyć się również z tym, że oczekiwania tego typu pojawiają się w niedługim czasie również w odniesieniu do spraw związanych z kancelarią parafialną.

6. WNIOSKI I POSTULATY

Nie należy marginalizować zjawiska apostazji. Zasadne jest opracowanie na nowo informacji statystycznych opisujących skalę wystąpień z Kościoła katolickiego. Dokładne poznanie tych danych pozwoli osobom odpowiedzialnym za duszpasterstwo w Polsce m.in. zbudować odpowiednią procedurę postępowania w sytuacji pogrzebu takich osób.

Należy poszerzyć zakres wykorzystania zdobyczy technologicznych przez Kościół w pracy duszpasterskiej poza formy ewangelizacji i zastosować jest również w celu ułatwienia przeprowadzania spraw administracyjnych. Poważnym problemem jest to, że istniejące obecnie w Polsce systemy informatyczne usprawniające pracę kancelarii parafialnych powstały w większości na zasadzie komercyjnej. Wyjątkiem jest tu system „Drogowskaz” zbudowany przez grono osób z terenu całego kraju i utrzymujący się między innymi z darowizn⁵⁴. Wsparcie ze strony instytucjonalnej Kościoła jest niezbędne, by system elektronicznej bazy danych mógł powstać w pełni oraz został powszechnie wprowadzony. Należy postulować powstanie odpowiedniej komisji przy Konferencji Episkopatu Polski, która zajęłaby się kwestiami cyfryzacji. Taki krok pociąga również za sobą w sposób

⁵³ Por. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, *Usługi dla obywatela*, online: <https://www.gov.pl/web/gov/uslugi-dla-obywatela> [dostęp: 27.01.2026]. Zakres usług, jakie obywatel może załatwić w domu przez Internet, systematycznie się powiększa.

⁵⁴ Por. Drogowskaz, *Kim jesteśmy?*, online: <https://drogowskaz.org/kim-jesteśmy/> [dostęp: 27.01.2026].

naturalny kwestię finansowania projektu – kosztów powstania pełnego systemu, jego aktualizacji, przechowywania danych oraz wynagrodzenia osób nim zarządzających. Istotnym krokiem będzie wprowadzenie do budowanych systemów autoryzowanego dostępu, który odpowiednio będzie zabezpieczał dane i umożliwi skorzystanie ze zgromadzonych informacji w każdej parafii.

Warto skorzystać w tym z doświadczeń budowania elektronicznego dostępu do baz danych, które wypracowało Ministerstwo Cyfryzacji. Współpraca Kościoła i Państwa mogłaby również wejść na poziom e-usług. Dołączenie chociażby do usługi „Profil Zaufany” pozwoliłoby mieć pewność co do autentyczności osoby, która ubiega się o dostęp do bazy danych⁵⁵. Czymś niezwykle praktycznym byłoby również aktualne „e-świadczenie chrztu” dostępne na ekranie smartfona.

Nauka w zakresie umiejętności informatycznych już od wielu lat prowadzona jest na wszystkich poziomach edukacji. Kolejne pokolenia księży oraz osób pracujących w duszpasterstwie bez problemu odnajdują się w świecie cyfrowym. Warto zadbać jednak o edukację i wskazanie na wartość elektronicznych baz danych osobom ze starszego pokolenia. Nieoceniona będzie również pomoc w digitalizacji, czyli stworzeniu cyfrowej wersji informacji zawartych w księgach metrykalnych oraz konsekwencja w aktualnym wprowadzaniu ich do systemu.

ZAKOŃCZENIE

Celem artykułu było wskazanie problemu weryfikacji statusu kanonicznego apostatów w kontekście pogrzebu katolickiego oraz propozycja remedium w postaci elektronicznej bazy danych. Realizacja celu nastąpiła poprzez omówienie skali apostazji, skutków kanonicznych, źródeł informacji, procesu pogrzebowego i istniejących systemów, prowadząc do wniosków i postulatów. Coraz większa liczba osób duchownych wywodzi się z pokolenia, które w naturalny sposób korzysta z urządzeń elektronicznych

⁵⁵ Por. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, *Profil Zaufany*.

i swobodnie porusza się w sieci internetowej⁵⁶. Przyjazna e-kancelaria, czyli taka, która korzysta z możliwości technologicznych, ułatwiając i usprawniając całą pracę kancelaryjną, już dziś staje się coraz bardziej upowszechniana. Niniejszy artykuł wskazuje na potrzebę zbudowania elektronicznej bazy danych opartej na księgach metrykalnych w celu uporządkowania kwestii związanej z pogrzebem apostatów. Jednak korzyści wynikających z postulowanego rozwiązania jest o wiele więcej, co jest przyczynkiem do rozwinięcia tematu w kolejnych publikacjach naukowych.

BIBLIOGRAFIA

- Advanced Systems. *Soluzione Parrocchia*. Online: <https://www.asweb.it/soluzione-parrocchia.html> [dostęp: 27.01.2026].
- Apostazja.eu. *Statystyki i mapa*. Online: <https://apostazja.eu/#faq> [dostęp: 31.12.2025].
- Apostazja.Info. *Jak wypisać się z Kościoła*. Online: <https://www.apostazja.info> [dostęp: 26.01.2026].
- Benedykt XVI. *Orędzie Ojca Świętego na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. Watykan, 2010.
- Benedykt XVI. *Orędzie Ojca Świętego na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. Watykan, 2013.
- Drogowskaz. Dla diecezji. online: <https://drogowskaz.org/dla-diecezji/> [dostęp: 27.01.2026].
- Drogowskaz. *Kim jesteśmy?* Online: <https://drogowskaz.org/kim-jestesmy/> [dostęp: 27.01.2026].
- Ecclesia Software. *Parafia Ewid 4*. online: <http://ecclesiasoftware.com/solutions/for-parishes/parish-files-4/> [dostęp: 27.01.2026].
- Elmasri, Ramez, and Shamkant B. Navathe. *Wprowadzenie do systemów baz danych*. Gliwice: Wydawnictwo Helion, 2005.
- Franciszek. *Adhortacja apostolska Christus vivit*. Watykan, 2019.
- Franciszek. *Adhortacja apostolska Evangelii Gaudium*. Watykan, 2013.
- Główny Urząd Statystyczny. *Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województw w latach 1998–2024*. Online: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalin-informacyjny/pl/defaultaktualnosci/6050/3/1/1/migracje_wewnetrzne_ludnosci_na_pobyt_staly_wg_województw_w_latach_1998_2024.xlsx [dostęp: 27.01.2026].

⁵⁶ Warto zauważyć, że przygotowując niniejszy artykuł posługiwałem się w dużej mierze zasobami znajdującymi się w Internecie. Są to informacje, które nie tylko znajdują się na stronach internetowych – takie jak informacje o systemach obsługujących kancelarię parafialną, ale również wiele artykułów zostało zdigitalizowanych i przez to łatwo było dotrzeć do nich bez fizycznego posiadania książki lub czasopisma.

- Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego. *Statystyki nt. apostazji w Polsce*. Online: <https://iskk.pl/publikacje/statystyki-nt-apostazji-w-polsce/> [dostęp: 26.01.2026].
- Jan Paweł II. *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu*. Watykan, 2005.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, 2022.
- Kołodziej, Marcin. „Obrzędy pogrzebu katolickiego. Aktualne przepisy prawa liturgicznego.” W *Pogrzeb w prawie kanonicznym i prawie świeckim*, red. Elżbieta Kruk, 73–104. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Wydawnictwo Naukowe, 2019.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Dekret Ogólny Konferencji Episkopatu Polski w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła*. Warszawa, 2015.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Instrukcja liturgiczno-duszpasterska Episkopatu o pogrzebie i modlitwach za zmarłych*. Jasna Góra, 1978.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Zasady postępowania w sprawie formalnego aktu wystąpienia z Kościoła*. Białystok, 2008.
- Malczyk, Dariusz. *Księga ochrzczonych – akt chrztu i adnotacje na jego marginesie*. Warszawa: Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego, 2024.
- Mapa Apostazji. Online: <https://mapaapostazji.pl> [dostęp: 26.01.2026].
- Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych. „Actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica.” *Communicationes* 38 (2006): 170–172; [tekst polski w:] *Miesięcznik Pastorski Płocki* 5 (2006): 242–244.
- Parochialis. *Elektroniczny system do zarządzania kancelarią parafialną*. Online: <https://www.parochialis.pl/start.html> [dostęp: 27.01.2026].
- Power Church Software. *Church Management Software For Today's Growing Churches*. Online: <https://www.powerchurch.com> [dostęp: 27.01.2026].
- Przysucha, Piotr. „Ewangelizacja w cyberprzestrzeni w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka.” *Studia Sandomierskie. Teologia–Filozofia–Historia* 1 (2017): 235–247.
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. *Profil Zaufany*. Online: <https://www.gov.pl/web/cyfrizacja/profil-zaufany> [dostęp: 27.01.2026].
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. *Usługi dla obywatela*. Online: <https://www.gov.pl/web/gov/uslugi-dla-obywatela> [dostęp: 27.01.2026].
- Signum Net. *Aplikacje i narzędzia Fary*. Online: <https://fara.pl/fara-aplikacje/> [dostęp: 27.01.2026].
- Staszyńska, Maria. „Regionalne zróżnicowanie pochówków w Polsce.” *Przegląd Socjologii Jakościowej* 4 (2020): 210–231.
- Święta Kongregacja Nauki i Wiary. *Dekret o pogrzebie kościelnym*. Rzym, 1973.
- Theos Sistemas Eclesiais. *Soluções*. Online: <https://theos.com.br> [dostęp: 27.01.2026].